

# ROSSIYA FEDERATSIYASINING MAXSUS OPERATSIYA KUCHLARI (MOK) VA ULARNI JANGOVAR QO'LLANILISH TAJRIBASI (RETROSPEKTIV TAXLIL)

**Sharipov Odiljon Umrzakovich**

*O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlar Akademiyasi tinglovchisi*

**Annotatsiya:** *Maqolada Rossiya Federatsiyasi maxsus operatsiya kuchlari (MOK) va ularni jangovar qo'llanilish tajribasi, jangovar qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari va dushmanni yakson qilish usullari to'g'risida so'z yuritiladi.*

**Kalit so'zlar:** *maxsus operatsiya, qurolli to'qnashuv, operatsiya, jangovar harakatlar, ishg'ol guruh, hujum otryadi.*

Rossiya Federatsiyasi Qurolli kuchlarining maxsus operatsiya kuchlari RF QK ning tarkibiy bo'linmasi bo'lib, 2009 yildan uning shakllanishi RF QK keng ko'lamli isloh qilish jarayoni bilan boshlangan.

Maxsus operatsiyalar kuchlari RF mudofaa vazirligining kuchlari yuqori darajada harakatlanadigan, maxsus o'qitilgan, texnik jihatdan jihozlangan, yaxshi jihozlangan armiya guruhi, Rossiya manfaatlarini himoya qilish uchun maxsus vazifalarni bajarish uchun mo'ljallangan (agar kerak bo'lsa, harbiy kuch ishlatish bilan), ham ichki, ham chet elda, ham tinch, ham urush davrida. zudlik bilan foydalanish uchun doimiy va yuqori tayyorgarlikda.

Rossiya Federatsiyasi mudofaa vazirligi "**maxsus operatsiya**" atamasini quyidagicha belgilaydi:

Qo'shin (kuch)larning maxsus operatsiyalari-muayyan maqsadlarga yerishish uchun yagona reja va rejaga muvofiq amalga oshiriladigan qo'shin (kuch) larning maxsus harakatlarining maqsadlari, vazifalari, joyi va vaqti bo'yicha kelishilgan to'plam. Qo'shin (kuch) larning maxsus harakatlari-odatiy kuchlarga xos bo'lmagan harbiy harakatlar usullari va usullarini (razvedka-sabotaj, qo'poruvchilik, terrorizmga qarshi kurash, kontrdiversion, kontrrazvedka, partizan, antipartizan va boshqa harakatlar) ishlatadigan maxsus tayinlangan, tashkil etilgan, tayyorlangan va jihozlangan kuchlar tomonidan amalga oshiriladigan tadbirlar.

Afg'onistonda urush bo'lgan yillarda SSSRda MOK ni yaratish rejalashtirilgan. Aslida, maxsus kuchlar 1950-1960-lar segmentida tashkil etilgan. Uning asosiy raqiblari - AQSh va NATO bilan yuzaga kelishi mumkin bo'lgan to'qnashuvlarda eng muhim vositalardan biri sifatida qaraldi. Dushmanning yadroviy kuchlariga va uning Yevropa markazlariga qarshi operatsiyalar boshlangan xarakterli vazifalarni qo'ydi. Ammo deyarli sovet maxsus kuchlari boshqa narsalar bilan shug'ullanishi kerak edi.

Afg'oniston urushi yadro kuchlariga qaraganda butunlay boshqa maqsadlar oldinga chiqayotganini ko'rsatdi. U yerda NQT larga qarshi kurashish, mahalliy

urushlarga xos bo'lgan ta'minot yo'llari, lagerlar va bazalar bilan ishlash kerak edi. Shunday qilib, keyinchalik MOK ga aylangan qismlar birinchi navbatda mahalliy mojaralarda qo'llanilgan.

Sohil bo'yidagi razvedka maxsus kuchlarini birlashtirib, maxsus xizmatni yaratish taklifi qabul qilindi. Uning fikriga ko'ra, yangi shakllanish sayyoramizning istalgan nuqtasida harbiy vazifalarni tezda bajarishi kerak edi. Xizmatni harakatga keltirishi uchun u aviatsiya bo'linmasini yaratishi kerak edi.

2009 yilda RF - maxsus operatsiyalar kuchini shakllantira boshladi. Keng ko'lamli islohotlar boshlanishi bilan armiyada maxsus operatsiyalar maqsadi bo'lgan alohida boshqaruv yaratildi. 2012-yilda, bu organ 9 ta yangi brigadalarini yaratish rejalarini belgilab, MOK qo'mondonligiga aylantirildi.

O'sha kunlarda harbiy SSR mahalliy aholiga o'z xohish-irodasini yerkin bildirishga imkon berdi, natijada yarimorol RFga o'tdi. Rossiya jangchilari Ukraina kuchlarini to'sib qo'yganlarida, ular barcha strategik ob'ektlarga joylashdilar va mahalliyarga ko'ra, ular juda to'g'ri va xushmuomalalik bilan harakat qilishdi. Shunday qilib, bo'limning jangchilari va ularning bayrami haqida norasmiy tushunchalar paydo bo'ldi.

2009-yilda Moskva viloyatida 92154-sonli harbiy qism asosida RF QK ning islohoti davomida RF QK BShB shaxsan bo'ysunadigan maxsus operatsiyalar boshqarmasi tashkiletildi. 2012 yil boshida, Makarov N. E. Bosh shtab boshlig'i tashabbusi bilan, maxsus operatsiyalar boshqarmasi 9-maxsus tayinlangan brigadalar (*mtbr*) va bo'ysunuv brigadalar soni parallel o'sishi uchun, MOK qo'mondonligi joylashtirildi [1].

RF QK BShB Gerasimov V maxsus operatsiyalar kuchlarining faoliyatini boshlanishini e'lon qildi. Xorijiy davlatlar harbiy attashelariga murojaat qilishda, u shunday dedi: "dunyoning etakchi davlatlarining maxsus operatsiyalari kuchlarini shakllantirish, tayyorlash va qo'llash amaliyotini o'rganib chiqqach, Rossiya Mudofaa vazirligi rahbariyati ham ularni yaratishga kirishdi... rejalashtirilgan ish bilan shug'ullanadigan va qurolli kuchlarni tayyorlash rejasining tadbirlarini amalga oshiradigan tegishli buyruq yaratildi ... rivojlanish yo'nalishlarini, tayyorlash usullarini belgilovchi bir qator etakchi hujjatlar ishlab chiqilgan va bu kuchlardan foydalanish boshlandi" [2].

4500 m balandlikda joylashgan Kabardin-Balkar Respublikasidagi Elbrus tog' poligonlarida MOK bo'linmalari taktik-maxsus o'quv mashqlarini o'tkazdilar, unda harbiy-transport va armiya aviatsiyasi MOK bo'linmalaridan birini harbiy-transport va armiya aviatsiyasi bo'linmalaridan biriga o'tkazish, MOK guruhlar va yuklarini maqsadga yo'naltirish bo'yicha harakatlar amalga oshirildi [3].

Rossiya MOK asoschilaridan biri va birinchi qo'mondoni polkovnik Martyanov A edi, ayni paytda RF harbiy-sanoat komissiyasi kengashi a'zosi [4].

19-asr oxiri-20-asr boshida MOK bo'linmalarining shaxsiy tarkibi faqat shartnoma bo'yicha xizmat qiluvchi harbiy xizmatchilardan tashkil topgan.

## **Rossiya Federatsiyasining maxsus operatsiyalari kuchlari: Rossiyaning eng elita maxsus kuchlari**

Katta harbiy qo'shinlar asta-sekin o'tmishdan voz kechishadi - bugungi kunda jangovar harakatlarning natijasi yaxshi malakali mutaxassislarining nisbatan kichik bo'linmalari tomonidan tobora ko'proq hal qilinmoqda. Zamonaviy urushlar, odatda, mahalliy. Ular aniq bir chiziqning yo'qligi, asosiy kuchlardan ajralib turadigan kichik guruhlardan foydalanish bilan tavsiflanadi.

Rossiya Federatsiyasining MOK eng elita va jangovar qobiliyatli bo'linmalaridan biri. Bu yuqori mobil, maxsus o'qitilgan, eng zamonaviy qurol-yarog' bilan jihozlangan, mo'guruhi, doimo jangovar tayyorgarlikda [4].

Ushbu bo'linma Rossiya va undan tashqarida maxsus operatsiyalarni amalga oshirish uchun mo'ljallangan. Bu atama odatda sabotaj va razvedka faoliyati, dushman hududida tartibsizliklar va isyonlarni tashkil qilish, qurolli hujumlar, terroristik hujumlar deb tushuniladi.

Bundan tashqari, bo'linish terrorizmga qarshi va anti-partizan harakatlarida, psixologik operatsiyalarni amalga oshirishda, harbiy va sanoat ob'ektlarini egallab olishda, dezinformatsiyani tarqatishda ishtirok etishi mumkin. Agar kerak bo'lsa, SSR xorijiy davlatlar hududida Rossiya fuqarolari va vakolatxonalarini himoya qilishi mumkin.

Aslida, SSR jangchilarining bajarishi mumkin bo'lgan vazifalar ro'yxati yanada kengroq. Suriyada, masalan, ular dushman kuchlari va texnikasining to'planishini aniqlaydilar, keyin ular aviatsiya yoki artilleriya bilan shug'ullanadilar. 2017da MOK otryadi Suriya tashrifi davomida Putinning xavfsizligini ta'minladi, buning uchun harbiy xizmatchilar prezidentga minnatdorchilik bildirdi.

Bo'limning soni va tuzilishi tasniflanadi. Tayyorgarlik va qo'mondonlik markazlari Moskva viloyatida, Kubinka-2 va pgt Senezh qishlog'ida joylashgan. MOK Rossiya qurolli kuchlari Bosh shtabiga bevosita bo'ysunadi [5].

SSR markazida bir nechta idoralar mavjud, ularning har biri muayyan operatsiyalarni tayyorlashda ishtirok etadi. Misol uchun, havo-qo'nish nazorati ma'lum bir hududga havo yo'li bilan kirib borish uchun mas'uldir, tog' – tog'li hududlarda maxsus operatsiyalarni rejalashtirish bilan shug'ullanadi, hujum – dushman ob'ektlarini ushlab yoki yo'q qilishni rivojlantiradi. Vazifadan keyin jangchilarni evakuatsiya qilishga ixtisoslashgan bo'lim mavjud. Uning ixtiyorida vertolyotlar, g'ildirak texnikasi, qayiqlar mavjud [6].

MOK yaratish g'oyasi Afg'oniston urushi davrida sovet Ittifoqida tug'ilgan. Razvedka boshlig'i maxsus kuchlarni birlashtirish va dunyoning istalgan nuqtasida jangovar vazifalarni bajarishga qodir maxsus xizmatni yaratishni taklif qildi. Harakatni ta'minlash uchun unga havo guruhini berish kerak edi. Biroq, mamlakat rahbariyati ushbu taklifni rad etdi.

Rossiya Federatsiyasining MOK shakllanishi nisbatan yaqinda – 2009 yilda, harbiy idoraning keng ko'lamli islohoti boshlanganidan so'ng boshlandi. Birinchi qadam 92154 harbiy qismiga asoslangan maxsus operatsiyalar boshqaruvini

yaratish edi. 2012-yilda boshqaruv MOK qo'mondonligiga aylantirildi, shuningdek, to'qqizta yangi maxsus kuchlar brigadasini shakllantirish rejalari e'lon qilindi. Bo'limning birinchi qo'mondoni polkovnik Martyanov edi.

2013 da Bosh shtab boshlig'i Gerasimov V Rossiyada maxsus operatsiyalar kuchlarini yaratish rejalari e'lon qildi. Bir necha kun o'tgach, Kubinka-2da 500 harbiy xizmatchilarini joylashtirish uchun mo'ljallangan MOK markazining qurilishi boshlandi. Xuddi shu yili Kabardino-Balkariyada yangi bo'linmaning birinchi keng ko'lamli ta'limoti o'tkazildi. Ularga transport va armiya aviatsiyasi jalb etildi [7].

2015 da SSR o'zining professional bayramiga ega bo'lib, fevral oyida nishonlanadi. Ushbu sana 2014 ning "Qrim" voqealari sharafiga tanlangan, yarim orolda noma'lum qurolli shaxslar kamuflyajda identifikatsiyalanmagan belgilar paydo bo'lgan. Ularning aralashuvi tufayli yarimorol parlamenti referendum sanasini tayinladi, unda ko'pchilik qrimliklar RF ga qo'shilish uchun ovoz berishdi. Qizig'i shundaki, ushbu maxsus operatsiya davomida Rossiya rahbariyati, shu jumladan Putin, Qrimda qurolli kuchlarning mavjudligini rasman rad etdi.

MOK bo'linmalari Somali qaroqchilariga qarshi kurashda, Shimoliy Kavkazdagi bir nechta terrorizmga qarshi operatsiyalarda ishtirok etishdi. Bu haqda hech qanday rasmiy ma'lumot yo'q bo'lsa-da, 2014 Qrim voqealarida MOK jangchilarining roli va o'rnini shubhasiz muhimdir. Ukraina tomoni bir necha bor Donbassdagi harbiy harakatlarda RF MOK bo'linmalarining ishtirokini e'lon qildi, Rossiya tomoni bunday ayblovlarni yolg'on deb inkor etdi.

MOK Suriya kampaniyasida faol ishtirok etmoqda, chunki bu mamlakatga rus qo'shinlari kiritilgan. Maxsus operatsiyalar kuchlari Deir Ez-zor yaqinidagi terrorchilarga qarshi janglarda Palmira birinchi va ikkinchi hujumida Aleppo hujumida ishtirok etdi. Harbiy harakatlarda bevosita ishtirok etishdan tashqari, MOK tajribali harbiylari Suriyaliklarga maslahatchi va yo'riqchilar sifatida yordam berishdi [8].

Vaqtivaqti bilan ijtimoiy tarmoqlarda va forumlarda Suriyada bir yoki bir nechta MOK jangchilarining o'limi haqida ma'lumot bor, ammo harbiy idora bunday xabarlariga odatda izoh bermaydi.

Maxsus operatsiyalar kuchlari Rossiya qurolli kuchlaridagi eng elita bo'linmalaridan biridir, shuning uchun ularga kirish oson emas. MOKda ular "**chaqiruvchilar**" ni olmaydilar, bu yerda siz "**tanishlar**" bilan ish topa olmaysiz yoki biron-bir saytda kerakli vakansiyalar ro'yxatini topa olmaysiz [9].

Birlikda bo'lishning eng yaxshi usuli, shartnoma xizmati davomida o'zingizni yaxshi tomondan ko'rsatishdir. Biroq, bu faqat zarur minimal. Nomzod uzoq vaqt davomida tekshiriladi va unga qaraydi. Yaxshi jismoniy ma'lumotlarga qo'shimcha ravishda, MOK xizmatida barqaror ruhga ega bo'lish, murakkab muammolarni tez va nostandart ravishda hal qilish, odamlar bilan umumiy til topish kerak. Natijada, nomzodlar umumiy sonining tanlash 4-5% bo'ladi.

**Xulosa tariqasida shuni ta'kidlashim mumkinki**, maxsus operatsiya kuchlari (MOK) eng qobiliyatli harbiy qismlaridan biri bo'lib doimo jangovar

tayyorgarlikda xizmat qiladi, maxsus tayyorlangan tarkibga ega bo'lib va eng zamonaviy qurollardan foydalanadi.

Hozirgi kunda bo'lib o'tayotgan jangovar to'qnashuvlar odatda gibridd xususiyatga ega, shuning uchun ularning natijasi askarlar soniga bog'liq emas, balki jangchilarning professionalligiga bog'liq hisoblanmoqda. Maxsus operatsiyalari kuchlari maxsus tajribali harakatlari armiyaning asosiy kuchlaridan farqli ravishda qiyin maqsadlarga erishishga qodir bo'lgan bo'linma bo'lib qoladi.

### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Семенов Э.А., М. Применение воздушных десантов в современных операциях Э. Семенов // Военная мысль. – 1992. - №8-9. – с. 25-27.

2. Кременовский, М. Мотострелковый батальон в специальной операции// Армейский сборник. – 2019. - №10. – С. 55-60.

3. Аптрейкин, С.Н., “Особенности ведения боевых действий советских войск” (по опыту в Республике Афганистан) / С.Н. Аптрейкин // Учебное пособие. – 1998. – С. 63.

4. Информационные, специальные, воздушно-десантные и аэромобильные операции армий зарубежных государств: Информационно-аналитический сборник / А.Н. Сидорин, И.А. Рябченко, В.П. Герасимов и др. М.: Воениздат, 2011. 214 с.

5. Андрухов И.И., Воздушно-десантные войска НАТО / И.И. Андрухов, М.Р. Георгиев, К.Е. Ефимов. – М., Воениздат, 1970. - 214 с.

6. Сидорин А. Н., Прищепов В. М., Акуленко В. П. Вооруженные силы США в XXI веке.

7. Боевые действия *бртгар* в спец. действиях [Электронный ресурс]: - <http://www.militera.lib.ru>. – Дата доступа: 03.04.2024.

8. Ибрагимов, М.М. Опыт боевого применения вооруженных сил зарубежных государств в военных конфликтах современности:/ М.М. Ибрагимов. – Т.: ABC РУ, 2017.

9. Zamonaviy urush va qurolli to'qnashuvlarda maxsus kuchlar [Электронный ресурс]: - <http://www.militera.lib.ru>. – murojaat sanasi: 05.04.2024.